

adresni razpravi obeh dunajskih zbornic. Premlatilo se je toliko prazne slame, pa ne enega zrna ni. Povedalo se je, kar je povedanega že sto in stokrat. Pokazala se je marsiktera napaka, nihče pa ni besedice znil o tem, kako bi se ta in druga reč dala zboljšati... Žalostna, prežalostna resnica je, da tako zvanim ustavovercem je tako malo mar za mir in spravo z vsemi narodi, kakor za lanski sneg! Adresa gosposke zbornice, ktero je spisal grof Anton Auersperg, ki že davno slovi kot jako liberalen (prostomislec) človek, le-ta adresa je sestavljena tako, da bi je popolnoma absoluten vladar ne mogel drugače pisati... Tù liberalci tako rekoč velé: Kar je nam prav, to mora vsem prav biti! — Kdo ne bo razsrjen poprašal: Ali je to liberalnost?! Kaj je takim možem svoboda in ravnopravnost? Ali je to človeško, da knez Karlos Auersperg kar na ravnost pravi: šiba je Čehom še premalo pela! — Počasi se daleč pride, pravi pregovor. Po taki poti pridemo tudi mi počasi — a silno daleč! Enako ravnanje zastran adrese se razodevlje v poslanski zbornici itd.“ —

Tako razumno je sodil l. 23 o delegacijah t. j. taista vez, v kateri se ima kazati edinost avstrijsko-ogerske države, ker one (cislajtanska pa ogerska) ste vzajemni zastop vseh dežel, ki so združene v carstvo, kteremu se je nedavno še reklo Avstrija... Najvažniše zadeve, s kterimi imajo delegacije opraviti, tičejo se denarjev.. Največ vselej vzame vojaštvo. Ali kaj se če, saj celo pametni možje trdijo, da so taki časi, da ne more izhajati država brez izdatne vojaške moči. Bogú se smili, da je tako! To je tista tolikanj poveljevana svoboda, to silni napredek našega časa, da če ne moreš poldrugi milijon vojakov ali vsaj kaj enacega v tej zadevi brž spraviti na noge, kedar je kaj, pa nisi nič itd. — Ker je založništvo Besednikovo po smerti Janežičevi prevzela bila vdova njegova Karolina, napovedalo je z njim vred v ravno tistem listu tudi vredništvo v vabilu na naročbo, da vnjanja oblika „Besedniku“ za tretji tečaj l. 1871 vsaj za zdaj ostane takošna, kakoršna je bila. „Skrbeli pa bomo — in k temu nam je pomagati obljubilo mnogo dozdanih in novih pisateljev —, da se množi izvrstnost in različnost v obsegu.“ —

## Ukaz ministerstva za bogočastje in pođuk dne 19. julija 1875, št. 2868,

*s katerim se določuje, kako se imajo opravljati šolska poslopja na javnih ljudskih šolah na Kranjskem in kako se ima skrbeti za zdravje po teh šolah.*

(Dalje.)

§. 11. Kurjava. Kuri naj se po šolskih sobah, ako ni središčine kurjave, v pripravnih pečeh, ki imajo plašče, ali pa v ilovnatih pečeh, ki tem enako grejejo.

Za peči je najboljši prostor pri steni, ki je glavni steni z okni nasproti.

Prostor za kurjavo v železnih pečeh se mora obložiti z opeko.

Ako bi se plašč pri pečeh z plaščem namesto iz zida ali žganega ila napravil iz železnega pleha, mora pa imeti dvojno steno, ki pa mora najmanj 3 centimetre saksebi stati.

Naprave za kurjavo morajo gledé na razhlajenje v prostoru in potrebno razgretev mrzlega zraka, ki pri prezračevanju prihaja, dosti prostorne biti. Zaklopnic pri pečnih cevih ali zatvornic pri dimnikih ne sme biti nikjer.

§. 12. Prezračenje. Razen tega, da se zrak obnovi (s prevetrenjem), kar se zgodi, ako se okna ali duri po šoli odpirajo, mora se tudi skrbeti, da se zrak neprestano spreminja.

Naprave, ki to posredujejo, morajo biti tako uravnane, da se neprenehoma dopeljuje od zunaj v prostore prost, t. j. čist zrak, ki je po zimi primerno согрет, in odpeljuje v sobi nahajajoči se zrak, a to preminjevanje zraka ne sme biti navzočnim nikakor neugodno ali celo škodljivo.

Da se zrak spremeni o takem času, ko se ne kuri, zato so okna in duri. Ker se pa med šolo smejo odpirati okna in duri ob enem času le z bistvenimi omejitvami, toraj naj se napravijo oknom nasproti zadost velike odprtine ali neposrednje nad tlami, in tudi nad stropom, ako je to potrebno z ozirom na določbe, ki so bile dane v §. 10. zastran naprave vrhnih oknic pri oknih.

Da se zrak spreminja ob času, ko se kuri, mora prostor med plaščem in pečo z plaščem spodaj v dotiko priti z unanjim zrakom po zadosti velikem kanalu, ter se mora napraviti navpičen kanal od tal nad streho segajoč (strešnin kanal) v primerni prečini na sposobnem kraji najbolje blizu peči s plaščem — njegova odprtina mora biti dovolj velika nad tlami in tudi pod stropom.

Vse vetrnice morajo biti tako narejene, da se dajo zaklepiti z zapornicami ali zaklopnicami — oziroma, da se dajo uredovati (regulirati).

§. 13. Šolske klopi. Zastran šolskih klopi je treba paziti na to-le:

1. Tiste naj bodo primerne velikosti učencev, in vsaka šola mora imeti klopi najmanj troje velikosti.

2. Vsaka klop naj bo tako uravnana, da bo moč lahko pisati, ko se truplo nekoliko naprej pripogne, in da se bode tudi v njej lahko stalo.

Za vsakega otroka mora biti primerno naslonilo za hrbet. Mizna ploskev mora biti primerno dalječ od oči. Klopi, ki imajo dva sedeža, so bolje, mimo onih z več sedeži.

3. Sedalo mora biti na spredaj skroženo in na zadej lahko zavkroženo. Široko naj bo 23 do 28 centimetrov, in tako visoko, da med tem, ko je podplat popolnoma na tleh, zgornje in spodnje stegno pri otroku nareja nekako desni kot, kar se vjema z nekako visokostjo od 31 do 41 centimetrov.

4. Mizna ploša mora biti široka 38 do 45 centimetrov, in navdoli nagnjena 4 do 5 centimetrov. Na višjem robu naj ima plitvo globino, da se notri devljejo pisalni klinčki i. dr.

Deska za bukve, ki se napravi pod mizno plošo sme le toliko široka biti, da se pri sedenju in sedenju kolen ne dotikuje, zato naj bo od sprednjega roba mizne ploše primerno nazad potisnjena.

5. Vsi robovi na vsaki šolski klopi se imajo okroževati.

6. Steklene kupice za tinto je v klop vdelati in jim zakrivalo dati.

7. Vsakemu učencu pripada od dolžine pri klopi 50 do 60 centimetrov.

8. Šolske klopi naj se tako postavijo, da vsi učenci morejo dobro gledati na učenika in na tablo; učenik naj pa dobro red ohranjuje in lahko priti more do posameznega učenca.

9. Po teh določbah se imajo tudi prenameriti klopi, katere so že sedaj, a napačno uravnane.

§. 14. Druga oprava. V vsaki šolski izbi naj bo omara, kjer se shranjujejo učni pomočki za razred. Po učilnih sobah za ženska rokotvorna dela naj ima, ako okolščine dopuščajo, vsaka posamezna učenka svoj podstavek (pult), ali vsaj porazne mize in posamezne sedeže z naslonilom za hrbet. Mize in sedeži naj bodo velikosti učenk natančno priležni. V vsaki taki šolski izbi naj bodo omare, kamor se shranjujejo predložki, tvarina in dela, kolikor jih je ta čas.

Po dvoranah za risanje naj bodo vsikdar posamezni sedeži.

§. 15. Stranišča. Stranišča naj se navadno napravljajo v prizidju, ki je po pokritem hodniku zvezano s šolo, ali naj se vsaj toliko pomaknejo od šolske hiše, da so popolnoma v predzidju. Kedar se voli prostor za nje, naj se jemlje ozir na vetrove, ki navadno vlečejo.

Kjer se morajo stranišča napraviti v šolski hiši, naj se napravijo dvojne duri in naj se tako uravnajo, da se izhlapienje, manj ko mogoče, po hiši razširja. Za učnike naj bodo posebna stranišča.

Tam, kjer ni odvodov za nesnago, se priporočuje, da se nesnaga zbira v sode, ki so pripravno nastavljeni, in da se vsaki dan odpelja.

Ako se napravi gnojna jama, naj se zida, kolikor mogoče, daleč od hiše, z hidravličnim apnom iz dobre zidarske tvarine, in naj se pokriva s pokrovom, ki jo tesno zapira, in naj se s perstjo zagrne vsaj 0·3 metra na debelo.

Cevi pri straniščih naj ne bodo take, da bi vodo spuščale in zmerzevale, in naj se tako vkladajo, da se stene poslopja ne bodo premakale. Priporočajo se cevi iz kamenine, trdo žgane od znotraj položene ilovice ali iz vlitiga železa; žlebov iz lesa se je ogibati, kolikor je le moči; ako se vendar iz varčnosti jemljejo, naj se od vseh strani namažejo z vročim smolnjakom.

Stranišča naj imajo, kjerkoli to gre, Water-Closetovo napravo, ktera je stanovitna in prav narejena. Sedeži na straniščih (zrcala) naj imajo odprtine po starosti otrok, in naj se napravijo v primerni višini od 0·30 do 0·45 mtr. V vsakem prostoru za sedež naj se napravi le jedno zrcalo. Široki naj bodo posamezni prostori najmanj 0·8 metra, dolgi pa 1·4 metra. Vmesne stene med posameznimi sedeži naj segajo do stropa, in od spodaj naj bodo iz opeke. Prostor za sedeže naj se zapirajo z raznimi ključi, od znotraj pa s kaveljnom ali s zapahom, ki se rad premikuje.

Za vsaki šolski razred, kjer so otroci jednega spola, naj se napravi najmanj po en zasedni prostor, za mešani razred pa, za vsak spol po jeden. Zasedni prostori za dečke in deklice po namešanih šolah, naj se, ako se ne morejo napraviti stranišča tudi po prostoru ločena, tako postavijo, da se prihodi in odhodi do glavnih oddelkov, kolikor se da, drug od drugega ločeni.

Za dečke naj bo v vsakem nadstropju poseben prostor za male potrebe. Stena, proti kateri se ščije, naj bo gladka, in narejena iz tvarine, ki vodo drži in je 1·5 metra visoka od tal. Cevi za scanje naj se narejajo iz kovine ali iz trdega kamna.

Stranišča in scanišča morajo biti prezračilna, in od hodnikov naj je loči predprostorje, ki naj bo dobro prezračeno. Vsi prostori po straniščih naj bodo svetli, na svetlo pobeljeni, ako mogoče naj imajo 2 metra visoke stene, ki so preoblečene z osteklenimi ilovnatimi plošami ali z tvarino tem enako.

Duri pri straniščih naj bodo belo pobarvane z brezsvinčeno mažo. Tla pri straniščih pa tudi predprostorje naj bodo iz trde, neprezorne snovi (iz cementovih plošč).

§. 16. Preskrbovanje z vodo. Vsaka šola naj bo zadost preskrbljena z vodo za piti. Ako je mogoče, naj se dobra studenčnica po cevih v šolo napelje. V tem slučaju naj se tudi v scanišča napelje tekoča voda.

Ako se ne da voda napeljati, naj se naredi pokrit vodnjak tako, da ni na ravnost pri gnojni jami, in da se vodnjak ne bo s tem pokazil, da bi gnojnica va-nj prekapala. Kjer je vodovod odprt, pa tudi pri vodnjakih naj bodo posode za piti, skrbeti gre za to, da so snažne. Kraj, kamor ima priti vodnjak, naj se naznanja na stavbnih obrisih.

Zoper ogenj naj bodo tam, kjer ni voda napeljana, postavljene napolnjene in pokrite kadi na primernem kraju.

§. 17. Telovadišče. Vsaka šola naj ima telovadišče primerne velikosti, ki naj se da kuriti. Telovadišče naj bo visoko vsaj 4 metre. Tla se utegnejo v primeri s tlami v drugih prostorih primerno globokeja narediti. Telovadišče naj bo pokrito z dvojnimi deskami in naj ima telovajno orodje.

Telovadišča na prostem naj se napravijo tako, da se iz šole morejo pregledati, in naj bodo nagnjena, da se tla po dežji hitro posuše, in po potrebi naj se s peskom posujejo. Okoli njih naj se napravi živi plot in nasade drevesa, ki senco dajejo.

V posebnih slučajih, zlasti ako so občine male in revne, lahko okrajni šolski svet spregleda zidanje telovadišča in zaprtega telovajnega prostora.

§. 18. Olepšanje šolskih prostorov. Kjer okoliščine dopuščajo, da se šolski prostori olepšajo, naj kaže tudi olepšava namen, ki ga ima izobrazovalnica za mladino. Primeren napis, umne ozališave bodo kinčale unajnost. Za ozališavo notranjega prostora naj se izvoli, ne gledé na prave učne pripomočke le to, kar otroke zanimiva, kar razumevajo, in kar jih ob enem tudi podučuje in odgaja. Tu sem spada vse, kar pripomore k spoznavi domovine, kar zbuja in vtrjuje ljubezen do cesarja in očetnjave, kar razširja duševni krog, kar požahnuje okus. Brez cesarjeve podobe ne sme biti ne jedna soba.

§. 19. Šolski vrt. Šolski vrt naj se po selskih občinah tako uravna, da poglavitno služi učenikom in učencem za poskušnje in dela pri kmetijstvu.

§. 20. Kako se šolska pozlopja izpeljujejo? Ako se je spoznala potreba nove šole, naj skliče na mestu in kraju okrajni šolski svet (§. 23.) št. 3 postave o šolskem nadzorstvu dne 25. svečana 1870 št. 11 dež. zak. komisijo v obravnavo, da se napravi stavbni črtež, in določi postor. K tej komisiji se jemlje strokovnjak v pedagogiki, v tehniki in če gre (§. 2.) strokovnjak v zdravilstvu, in h komisiji naj se vabi pomnoženi krajni šolski svet (§. 34. dež. postave dne 29. aprila 1873 št. 21); ako pa velja §. 35., tedaj pa srenjski odbor.

Podlaga tej obravnavi naj bode izkaz všolanih vasi, njihovih delov, posameznih hiš i. t. d. in otrok ki so tam po petletnem poprečnem računu za šolo godni (§. 1. dež. zak. dne 29. aprila 1873 št. 21), potem izpisek direktnih davkov s prikldo jedne tretjine direktnih davkov, katere odrajuje na leto všolana občina; ko komisija prevdarja in se posvetuje o stavbnem črtežu, naj ima pred očmi število otrok, ki imajo v šolo hoditi, potem določbe §. 11. drž. postave 14. maja 1869, za tem pa §. 33. deželne postave od 29. aprila 1873 št. 22, in dotične zapovedi pričujočega ukaza, potem naj ta komisija pregleda kraj, ki se ima poprej pozvediti, in v komisijskem protokolu naj se razun stavbnega črteža tudi na tanko razloži lega, kakovost in mera, potem pa mnenje strokovnjakov, koliko je namreč stavbni kraj sposoben za šolsko zidanje; temu se pripne tudi obris o legi, na katerem naj se izrazi tudi bližnja okolica stavbnega kraja.

Ako stavbni kraj, ki je bil za sposobni spoznan, ni lastnina šolske občine, treba je, da se zasliši ob enem tudi posestnik o pogojih, po katerih on hoče šolski občini odstopiti neobdačeni stavbni prostor (svet); zato je pa treba skrbeti, da se dobi tabularni izpisek in katastralna pola o svetu (parceli), ki se ima odstopiti, oziroma o zemljišču, kamor spada.

Ako pa posestnik noče tega odstopiti, ali če stavi pogoje, kateri po predvidnosti komisije presegajo primerno odškodovanje, in katerih pogojev šolska občina sprejeti ne more, tedaj je gledati, da se pridobi pripraven kraj za stavbo v takem kraju, kjer se ima, oziraje se na določbe §. 1. dež. postave dne 29. aprila l. 1873, št. 21, in §. 2. pričujočega ukaza, šola postaviti, in ko se najde sposoben stavbni kraj, treba je, se pogoditi s posestniki, da odstopijo za šolo stavbni kraj.

Spoznavši sposobnost stavbnega kraja (kamor se ima postaviti šola) in pridobivši ta prostor skrbi na podlagi določenega stavbnega programa okrajni šolski svet zastran šolske zidarije, zunaj glavnega mesta v deželi, da dotični stavbno-tehnični uradnik c. kr. okrajnega poglavarstva, oziroma na šolske zidarije v glavnem mestu, pa da mestni magistrat izdela stavbne črteže in stroškinj predvarek.

Ako pa ni mogoče pripravnega kraja za šolsko zidanje dobiti drugače, da se posilno odkupi (razlastuje), naj se poprej c. kr. okrajni šolski svet z ozirom na določbe o oblastnosti (kompetenci) §§. 54. in 56. drž. minist. ukaza dne 8. dec. 1860 (št. 268 drž. zak.) obrne na dotično c. kr. okrajno poglavarstvo, da vpelje ravnanje za razlastitev, in naj po izidu razlastitve obravnave naravna, kar je potrebno zastran stavbnega kraja in izdelovanja stavbnega in stroškega izdelka (operata).

Ko se določi stavbni program in zagotovi stavbni kraj in ko se izdela stavbni in stroškinj operat, naj okrajni šolski svet po komisiji obravnuje, da se izpelje tudi stavbni operat in se nadaljuje, kar je v ta namen treba naravnati s pomnoženim krajinim šolskim svetom, oziroma s srenjskim zastopništvom. Tukaj se je treba posvetovati o stavbnem črtežu in o stroškinem predvaru s cenikom vred, posvetovati se je dalje, kako se bode zagotovila stavbna zaloga, kako se bo uplačevalo ali delo opravljalo, in kako zidanje izpeljalo (bode li to v lastnem gospodarstvu, ali se bo na manjšljivo dražbo dalo), kako se bo pri zidanki nadzorovalo; in če je le mogoče, naj se vse to določi po dogovoru. Krajna šolska oblast (§. 23. dež. post. 25. februarja l. 1870 št. 11) obravnavo razreši, in razsodi, ako se je kaj ugovarjalo; pritožba do višje oblasti je odprta.

Ko se reši obravnava, je treba pred očmi imeti, da stavbno-tehnične določbe, ki so v pričujočem ukazu, vzlasti kar se tiče kurjave in prezračevanja, nikakor ne zadržujejo stalni napredek v tem stroku, toraj se tudi ne izključujejo druge namenu ugodne naprave, vendar se morajo v stavbnih črtežih v pregled devati.

Ako se za zidanje prosi podpore iz deželnega ali državnega denarja, treba je, predno se obravnava razreši, da se tista pošlje s primernim nasvetom deželnemu šolskemu svetu; potem deželni šolski svet popraša stavbni odsek za mnenje v stavbno-tehničnem oziru ter se dogovori najprej z deželnim odborom o podpori iz deželnih pomočkov; on sam razsoja z ozirom na vspeh in glede na ubožnost šolske občine in njene vrednosti, da se podpira, glede na velikost nepokritih stavbnih stroškov, in na drugi strani pa z ozirom na merodavno denarstveno postavo v §. 40. lit. b, v kateri je z najvišjim odlokom od 14. septembra 1852 razglašeno z ministerskim ukazom od 19. januarja 1853 (št. 10. drž. zak.) naprej pisano ravnanje o kompetenci zaradi tega, koliko podpore se

daje iz državnega premoženja glede na §. 36. postave o deželnem šolskem nadzorstvu od 25. febr. 1870 (št. 11 dež. zak.). Ako se pa več tirja in je tako zahtevanje opravičeno, pa pošilja vsa pisma ministerstvu za uk in bogočastje s primernim nasvetom v višjo razsodbo, kar se ima tudi takrat zgoditi, ako si ministerstvo pridrži, da hoče samo razpolagati z denarji, ki so za to v denarstveni postavi privoljeni.

(Konec prih.)

## Dopisi in novice.

**Iz Gorice dne 17. oktobra.** S. (Deželna učiteljska konferencija.) — Zbrane učitelje, katerih je bilo dne 12. okt. okoli 80, srčno pozdravlja predsednik c. k. deželni šolski nadzornik g. Klodič v nemškem, slovenskem in italijanskem jeziku. Povdarja potem pomen deželne učit. konferencije; kako ima učitelj svojo mladino navduševati v ljubezni do našega milega naroda, do naše mile domovine Avstrije. Razlaga tudi nekaj historičnega o šolstvu, kakor je bilo že omenjeno v poslednjem listu.

Na to so volili za zapisnikarja g. g. Dominka in Picha. — Zapisnik se je moral nemško pisati, ker se bode predlagal vladi. — Poslanci v deželno učit. konferencijo so sledeči gospodje učitelji: Cvek, nadučitelj v Sezani, in Praprotnik učitelj na Krasu, za Kras. Širca, nadučitelj v Cirknem in Dominko, nadučitelj v Kobaridu, za tolminski okraj. Jug, nadučitelj v Solkanu in Komavec, učitelj v Št. Andrežu, za goriški okraj. Pich, nadučitelj v Ronchi, in Makorič, učitelj v Muši, za Furlanijo. Goljevšček, učitelj na vadbici in Cej, učitelj na mestni šoli, za mesto Gorico. — Navzoči so tudi gg. Rajakovič, ravnatelj, nadzorniki: Vodopivec, Žnidarčič in Culot. — G. Goljevšček nij bil navzoč, ker je odrinil v Carigrad za ravnatelja na mestno šolo in g. Makorič tudi ne, ker je pri vojaških vajah. G. predsednik je imenoval g. Rajakoviča za svojega namestnika. Potem je sledila volitev v stalni odbor. Nadzornik gradiščanski, g. Culot prosi besedo ter pravi, da se lahko tudi nadzorniki volijo v stalni odbor, ne samo učitelji. — G. vodja Rajakovič pravi, da to nij res, da mora odbor obstati iz samih učiteljev, ter čita dotični paragraf iz postave. G. Klodič pojasnuje dotični paragraf in pravi, da je paragraf dvoumen, da se je kaj tacega pripetilo tudi na Št. Andrežu pri deželni učiteljski konferenciji, a da so bili tudi — nadzorniki voljeni v odbor. — Sledila je potem volitev in voljeni so gg.: Dominko, Pich, Rajakovič in nadzornik Vodopivec. G. Culot je predlagal, da naj se volita dva Slovenca in 2 Laha, kar je bilo tudi sprejeto, ipak se ni tako izvršilo, kajti g. Rajakovič se je izrazil, da mora biti Slovenec in Lah kot vodja slovensko-laške vadbice, kar je izbudilo občni smeh mej navzočimi. Na to se je volil odsek, kateri je imel dva dni nalogo posvetovati se o danih nalogah. — Zadače so sledeče:

1. a) Zgledni (normalni) učni čerteži.

b) Bi bil v dobi postopanja iz sedanja vravnave ljudskega šolstva v tisto prevrnavo, ktero zgledni učni čerteži nameravajo, strokovnjaški sistem v viših razredih ljudske šole, primeren ali ne?

c) Kako treba vravnovati tednik z ozirom na razdelitveni sistem, kateri se ima po zglednih učnih črtežih določiti, opirajoč se na ovi sistem?

Kaj naj vse tednik obsega?

d) Katerih načel treba držati se, kedar se dajo naloge za dom gledé na direktni, po zglednih učnih črtežih določeni poduk, kakor tudi glede na tiho samodelalnost v šoli. —